

Çek Yasasından Esnafa Kırk Satır mı Kırk Katır mı?

Sınırlı bir girişimcilik denemesinin dışında, hayatım boyunca işçi veya memur statüsünde çalıştım. O yüzden esnaflık ve tüccarlıkla ilgili anlamlı seviyede bilgi ve tecrübe sahibi değilim. Genellikle sosyal ve manevi derinliği olan toplumsal meseleler veya emekçilerin haklarına yönelik ihlallere karşı, imkanım ölçüsünde yazdım ve konuştum. Esnaf ve tüccarlarla ilgili en iyi bildiğim konu maruz bırakıldıkları Bağ-Kur eziyeti ve haksızlıklarıdır. İnşallah sonraki yazılarımdan birisini de Bağ-Kur ve ayrıntılarına ayıracağım.

Bağ-Kur için araştırıp sosyal medyada yazınca, esnaf ve tüccar dostlardan “Hocam sen bize çek yasasıyla yapılan işkenceyi bir bilsen!” şeklinde bilgi ve sitemler gelmeye başladı. Önceleri tıpkı ehliyet affını talep edenlere karşı takındığımız, “Hem alkolle araba kullanmış hem de af istiyor şuna bak!” tavrına benzer şekilde, “Adam çekini ödemiş, alacaklısını zora sokmuş, Devlet de hesap sorunca yüzsüzce şikayet ediyor!” gibi bir algı etkisiyle pek ilgilenmedim. Ama gelen tepkilerin yoğunluğu ve haksızlık iddialarına da bigane kalamadım ve konuyu etraflıca araştırdım. Gerçekten de “Yuh artık bu kadar da olmaz!” dedirtecek bir

haksızlık, dengesizlik, hoyratlık ve apaçık zulme dönen sistematik bir esnaf düşmanlığı gördüm!

2018 yılında ABD ile aramızda yaşanan Rahip Krizi odaklı döviz ve piyasa dalgalanmasına kadar, 5941 sayılı Çek Kanunundaki garabetten fazla kimse etkilenmiyordu. Piyasada çekle iş yapan esnaf ve tüccarların geçmişten büyüyerek yükselen iş hacmi ve güçlü ilişkileri, hak edilmiş güvenle kazandıkları saygınlıkları sayesinde, nahoş durumlar pek yaşanmıyordu. Bilerek karşılıksız çek yazma alçaklığını gösteren dolandırıcıların, en fazla tek atışlık vurgunları yaşıyor ve onlar da hemen mimlenip piyasadan itiliyordu. Çek yasasının karşılıksız çek yazanlara nasıl işlediği ise fazla bilinmiyordu.

Özellikle mal ve ürün satışına dayalı ticaretin, hammadde aşamasından son tüketiciye teslimine kadar olan seyr-i seferine, çok sayıda kişi ve işletmenin dahli bulunduğu, zincirin her hangi bir halkasında meydana gelen her sıkıntı diğer unsurlara da negatif etkiyle yansımaktadır. 2018 yılında ülkemize yapılan döviz temelli ekonomik saldırının neticesinde, mal ve hizmet piyasasının her aşamasında sarsıntılar, sipariş iptalleri veya ödeme güçlükleri yaşandı. Alacağına dayanarak çekle vadeli borçlanan esnaf ve tüccarların planladıkları ödeme dengesi bozulduğu için, vadesi gelen çeklerinin karşılıklarını banka hesaplarına koyamadılar.

Rahip krizinin kötü etkileri silinmeden, 2019 yılı sonuna doğru başlayan pandemi sürecinde, piyasalarda anormal bir daralma, satış iptalleri, üretim ve tedarik güçlüğü, lojistik aksaması gibi çok yönlü sorunlar fırtınası yaşandı. Dünya genelinde idari ve ekonomik kapanmalar oldu. Pandemi atmosferi, zaten beli bükülmüş ve dengesi bozulmuş olan esnaf ve tüccarların üzerinden silindir gibi ezdi geçti. Sonuçta, vadesinde ödenemeyen çek sayısında patlama etkisi oldu. Bugünlerde dosyası tamamlanmış ve kesinleşen hapis cezası infazı bekleyen kişi sayısının 120 bini geçtiği biliniyor. Süreci devam eden dosyalarla birlikte çek yasası mağduru sayısının 400 bin civarında olduğu söyleniyor.

Esnaf ve tüccarın sadece şahıs ve şirketlerden alacağını tahsil edemediği için dara düşmedi. Kamu kurumlarından alacakları olan bütün tedarikçiler taşeron sözleşmeli personel ödemeleri hariç hemen her alacağını normal süresinde tahsil edemedi. 2-3 yıla kadar sarkan ödemelerin, hiperenflasyon etkisiyle buharlaşan alım gücü yıkımı daha da derinleştirdi.

Papaz krizi ve pandemi dönemi, her ne kadar anormal gelişmeler de olsa alacaklılar açısından yapılması gerekeni değiştirmeyeceği açıktır. Alacağını tahsil edemeyen kişiler yasal sürece

başvurduklarında, sonradan kendilerini de buna pişman edecek kadar garip ve zalimce kamu davranışları silsilesini de başlatmış oldular.

Devlet için hep söylenen bir söz vardır: “Devletimiz kadimdir. Atını nallamayı, itini bağlamayı iyi bilir!” Çek Kanunu uygulamasında Devletin bu özelliğinden ve kalitesinden uzaklaştığını, mazlum ile zalim, mağdur ile dolandırıcı arasındaki farkı gözetmeden topyekûn yıkıcı ve anlayışsız bir yol izlediğini, Çek yasası tuzağına düşen borçlu ve alacaklı yüzbinlerce vatandaşımız acı bir tecrübe ile gördü!

Alacağını tahsil edemeyen birisi, her ne kadar kanunsuz ve uygunsuz bulsak da çek-senet mafyasına müracaat ettiğinde neler oluyor? Alacaklı adına tahsile giden mafya elemanı borçluyu tehdit ve taciz ile ödemeye zorluyor. Tahsil edebildiği miktarın içinden bir kısmını alacaklının rızası ile hizmet bedeli olarak kendisi alıyor.

Çekini tahsil edemeyen alacaklı, Devletten yardım için başvurduğunda ise Mafyadan daha beter bir sürece düşmüş oluyor! Çek kanunu gereği çeki yazılan borçluya özel dosya açılıyor ve hemen kendisine şu meyanda tebligat yapılıyor: “Çekin vadesi geldiğinde karşılığını hesaba koymadığın için doğrudan suçlusun! Neden ve nasıl olduğu Devleti ilgilendirmez. Borcunu ödemek için sistemin sana her hangi bir destek teklifi yoktur. Ne kadar temiz bir ticari sicilinin olduğu da önemli değildir. Kırk yıllık dolandırıcı ile, ilk defa çeki yazılmış bir esnafın Çek Yasası açısından zerre kadar farkı yoktur! Seni 1500 gün adli para cezasına çarptırıyorum! Bu parayı Devletin maliyesine yatıracaksın. Borcunun miktarından düşülmeyecek ve alacaklına da ödeme yapılmayacak! Eğer verdiğimiz süre içinde yatırmazsan seni doğrudan 5 yıl hapis cezasına verir ve hemen infazını uygulayım”

Devlete başvuran çek alacaklısının bütün işi borçlunun bilgisini ve şikayetini bildirene kadardır. Devlet çek alacaklısına tahsil ettiği para cezasından ödeme yapmaz. Borçlunun ödeme yapabilmek için neye ihtiyacı olduğuna bakmaz. Alacaklı sadece borçlu getiren bir aracı gibidir. Alacaklının bozulan ticari dengesini düzeltmek için de çek ilişkisiyle ilgili bir süreç başlatmaz. Alacaklı şikayetinden vazgeçse de borçlunun yakasını bu cezayı tahsil edene kadar bırakmaz!

Çeki yazılan esnaf veya tüccar Devlete haraç öder gibi cezasını yatırdıktan sonra adli takibattan kurtulur. İcra ve haciz yönüyle borçlunun işlem yapabileceği bir varlık kaydı olmadıkça kimse rahatsız etmez. Alacaklı zaten zora giren ödemesini para cezası veya hapis

yatırdığı borçludan tahsil imkanı da bulamaz.

Zaten işi gücü dolandırıcılık olan tiplerin icra-haciz takibine karşı tedbirleri baştan bulunduğu için Çek Yasasının öldürücü darbe vurduğu kesim namuslu ama dara düştüğü için ödeme güçlü yaşayan esnaf ve tüccarlardır. Üstelik, çek yasaının yıkıcı tahakkümünden borçlu tüzel kişiliğin yani şirketin tüm ortakları da ayrı ayrı işlem görürler. Bir kişilik cezanın hisse oranlarına göre ortaklar arasında dağıtılması bile yapılmaz. Hepsi ayrı ayrı tam cezalara çarptırılır. Bir defa bile bu muameleye maruz kalan şirketlerin ayakta kalması imkansız derecede zorlaşır. Yani Çek Yasasının kucağına düşen şahıs veya şirketlerin iflah olması, toparlanıp ekonomiye katılması hayal kadar uzaktır.

Bu garip ve zalim uygulamanın pençesine düşenlerin sayısı yüzbinlere ulaştınca TBMM'de 2021 yılı 7. ayında bir torba yasa teklifi ile çek yasaı mahkumlarına hapis cezası infazını 30 Haziran 2022'ye kadar erteledi. Pandemi süresinin uzaması ve ekonomik krizin derinleşmesi yüzünden, Çek Yasası mağduru dosya sayısı 300-400 binlere kadar ilerledi. TBMM ve Hükümet soruna kalıcı çözüm aramak yerine, adeta pansuman tedbirler alır gibi yine infaz öteleme tarihini 31 Temmuz 2023'e kadar uzattı.

Çek Yasası faciasını durdurmak ve tekrarını önlemek için neler yapılmalı?

1. TBMM tarafından acilen yasal düzenleme yapılarak süreci biten ve devam eden dosyaların hapis cezası ile infazı kalıcı durdurulmalıdır.
2. Çek kağıdı bir senet değildir. Senet gibi kullanılması hemen yasayla önlenmelidir. Bankalar verdikleri çek kağıtlarının ardında sağlam durmalı ve karşılığı olmayan, teminatı bulunmayan çeklerin piyasada dolaşmasına mani olmalıdır. Çek karnelerini karşılıksız ve garantisiz vermemeleri, kesilen çeklerin mutlaka ödeneceği tedbirleri almalıdır.
3. Devlet, kendisine bir ödeme sorunuyla ilgili müracaat edildiğinde hemen çek-senet mafyası gibi ceza kesme ve tahsil eme derdine düşmemelidir. Ödeme güçlüğü yaşayan tüccar veya esnafın ticari sicilini bilirkişiler eşliğinde değerlendirmeli ve dosyanın talihsiz bir ticari zorluk mu yoksa dolandırıcılık mı olduğunu tespit etmelidir.
4. Dolandırıcılık halinde alacaklının haklarını önceleyerek tahsil ve cezalandırmaya gitmelidir. Dara düşen esnaf ve tüccar vakasında sorunun nereden kaynaklandığı analiz edilmelidir. Özellikle kamu kurumlarının ödemelerini geciktirmesi gibi bir neden

bulduğunda, yaptırımlı yazışma ile kamudan alacak tahsilatının sağlanması ve dosyadaki alacaklıya transferi yapılmalıdır.

5. Dolandırıcılık dışındaki çek dosyalarında ağır para ve hapis cezaları verilmemelidir.
6. Piyasa şartları yüzünden ödeme güçlüğü çeken esnaf ve tüccarların kayıtlı vergi ve gelir beyanları, yanlarında çalıştırdıkları işçi sayısı gibi kriterler gözetilerek cansuyu niteliğinde ekonomik destek paketlerinden yararlandırılmalı, ödeme takvimleri iyileşinceye kadar kamu idaresinin yakın gözetiminde tutulmaları sağlanmalıdır.
7. Karşılıksız çıkan çeklerin ödenmesi için borçlu tarafından teklif edilen ödeme takvimimin alacaklı hakları ve piyasa şartları çerçevesinde anlaşılabilir noktaya çekilmesi için mali arabuluculuk sistemi kurulmalı, sistemin işlerlik ve güvenlik takibi Devlet tarafından yapılmalıdır.

Sonuç olarak;

Bu haliyle Çek Yasası uygulamasının makul ve sürdürülebilir bir yaptırım mekanizması yoktur. Piyasayı boğan ve iflah ettirmeyen, Devletin iyileştirici yönünü yok eden ve mafyadan beter davranış çizgisine taşıyan bu kanun ve ilgili mevzuatı acilen değişmelidir. Bankaların kolay ve risksiz kar odaklı keyfiyetlerine son verilmeli, bastırdıkları çeklerin namusundan ve işlerliğinden evvela bankalar sorumlu tutulmalıdır. Esnaf ve tüccarımıza hayatı dar eden, girişimciliği öldüren bu yapının acilen düzeltilmesi için gereğini Sayın Cumhurbaşkanımızdan ve Meclisimizden bekliyoruz.